

1. שפת אמת - פרשת שמות - שנת [תרל"ד]

ובצאת זה כח בני' שדביקין בנקודה המיוחדת. ככ' ע' נפס בלשון יחיד. וכמ"ס 'עם אל' מפוזר ומפורד'. ופירשנו שזביאין האחדות גם להנפרדים. ומקבלין הכל לנקודה המיוחדת. ...וזה הי' כל יראת המלכיים. כמ"ס 'נתחכמה לו' בלשון יחיד ופרש"י וזמל' למושיעין של ישראל. כי בחי' האחדות הוא היקועה של ישראל.

פ' ירבה' - שנקודה האחדות תתפשט ע"י בני' תוך הריבוי, וזה הי' כל יראתם.

...והכל תלוי בצמנות ישראל. וכשיש צמנות כראוי כמעט אין גלות. כי בצמנת בכל מקום יש השגחת הש"י ורלונו בלבד. רק בגלות אין ניכר האמת ולריכין להשיג האמת ע"י צמנות ונק' אספקלריא ללא נהרץ שבא האור ע"י החושך, שמאמינים אף שאינו נגלה האמת. וע"י הצמנות משיגין האמת כנ"ל.

2. מהר"ל, נתיבות עולם ב - נתיב הענוה - פרק ד

ובפ"ק דסוטה (ד', ב') אמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יוחאי כל אדם שיש בו גסות הרוח כעובד ע"ז כתיב הכא תועבת ה' כל גבה לב וכתוב התם לא תביא תועבה אל תוך ביתך ורבי יוחנן דידיה אמר כאלו כופר בעיקר שנאמר ורם ללבך ושכחת את ה' אלהיך. רבי חמא בר חנינא אמר כאלו בא על העריות כולם כתיב הכא תועבת ה' כל גבה לב וכתוב התם את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ, עולא אמר כאלו בנה במה כמה שנאמר חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא אל תקרי במה אלא במה. אלו דברים מופלגים מאוד בחכמה עמוקה אשר באו לבאר לך על ענין המדה המתועבת הזאת...

ומה שאמר רבי חמא בר חנינא כאלו בא על כל העריות כולם, דבר זה צריך פירוש כי מה ענין עריות לכאן. ויש לפרש כי מה שאסרה התורה העריות, כי ע"י הזיווג העולם מתחבר ומתקשר ורצה הש"י שיהיה העולם אחד מקושר ע"י הזיווג ואם לא כן לא היו ישראל עם אחד כלל אם לא היה דבר זה, ולפיכך אסרה תורה העריות שלא ישא אדם אחותו וכל העריות הקרובות אליו עד שיהיה האדם מזווג ברחוקים, וכאשר הזיווג עם אחרים אין כאן חילוק ופירוד. וזה שאמר כל מי שיש בו גסות רוח כאלו בא על כל העריות, כלומר גס רוח שמתחבר לעצמו ואין לו חבור עם אחרים רק עם עצמו, ובזה דומה כאלו בא על העריות, כי כאשר בא על העריות אין זה רק החיבור לעצמו כי הקרובים הם בשר מבשרו ועצמו הם, ולפיכך כתיב אצל העריות שאר בשרו ורצה לומר שהקרוב לאדם נחשב הנשאר מבשרו וכל ערוה היא בשר מבשרו והיא קרובה של מה כי בודאי קרובה של אחותו אינו דומה לקרובה של אמו, וכן כל העריות היא קרובה מיוחדת בפני עצמה כי אין זה כזה, ומי שהוא גס רוח הוא מחבר אל עצמו לגמרי ולפיכך הוי כאילו בא על כל העריות, כי העריות כל אחד מקצת קרוב עד שביחד הם כל הקרוב, וזה שהוא גס רוח מתחבר לעצמו בלבד ובזה נחשב שבא על כל העריות.

ולפי זה אתי שפיר מה שאמר אחריו רבי חמא בר חנינא אמר כאלו בנה במה לעצמו, ופירוש זה כמו שאמרנו כי מי שיש בו גסות רוח הוא לעצמו שאינו מתחבר אל כלל הבריות ומחשב עצמו בגדולה יותר משאר בני אדם עד שאין לו שיתוף עם כלל בני אדם, ובזה בונה במה לעצמו, שאין ענין בונה במה לעצמו רק שהוא אינו משתתף עם הכלל להיות לו עמהם מזבח אחד רק עושה לו מזבח לעצמו ובזה אינו משותף עם כלל בני אדם והוא דומה למה שאמר לפני זה שנחשב כאלו בא על כל העריות:

3. פירוש ציון ירושלים על הירושלמי נדרים פ"ט ה"ד. (ה"ר יוסף שאול נתנזון, בעל שו"ת שואל ומשיב, מהמשיבים המפורסמים במאה הקודמת, נפטר תרל"ה)

ולפי עניות דעתי נראה דהנה "אלוקים" הוא ריבוי וכמו שכתוב "עשה לנו אלקים אשר ילכו לפנינו", ואף על פי כן הוא אחד בתכלית הפשטות וחלילה אין שום ריבוי בתוכו, אף שמסתעף כביכול כמה השפעות ממנו, בכל זאת הוא יחיד ומיוחד.

והנה כאשר ברא אלהים אדם "זכר ונקבה בראם" עשהו בדמות אלהים כביכול. דהיינו, שאף שיש בו ריבוי - זכר ונקבה ותולדותיהם יסתעפו לכמה וכמה - בכ"ז יהי' כאדם אחד שיהיה אהבה ואחוה בינותם כאילו הם אדם אחד מורכב מכמה אברים.

וז"ש "זה ספר תולדות אדם ביום ברא אלהים את האדם בדמות אלהים עשה אותו זכר ונקבה בראם". והיינו, שאף שכביכול מורה על ריבוי בזה - בכ"ז אחד בתכלית הפשיטות והיחיד הוא. כמו כן אדם ש"זכר ונקבה בראם" בכ"ז יהיה כדמות אלהים ויהיה אחד, וזה מורה שתהיה אהבה ואחוה ביניהם. וא"כ זה כלל גדול גדול יותר מ"אהבת לרעך כמוך" שהוא מתחילת הבריאה רמוז לזה.

4. העמק דבר על בראשית פרק ב פסוק יח

אעשה לו עזר כנגדו.. והמדרש ידוע בפירש"י זכה עזר לא זכה כנגדו. אמנם גם לפי הדרש אינו כמשמעות שתהא נבראת כדי לצערו. ואיך משמעו בלשון ה' עזר כנגדו. שיהא או עזר או כנגדו. אלא הכוונה שהניגוד יהא לעזר שהרי מי שהוא כעסני ורגזני אם אשתו תהא עוד מסייעתו לכך, אע"ג שבשעת הרוגז הוא נהנה מזה והיא לו לעזר. אבל אח"כ שסר הרוגז יש לו צער הרבה מזה שהוסיפה אשתו אש ועצים והרי היא כנגדו. משא"כ אם תהא מנגדתו מתחלה ותשכך כמותו ותפייס אותו האדם שהוא מרגיז עליו אע"ג שנראית באותה שעה שהיא מנגדתו. מ"מ היא העזר האמיתי שאין למעלה הימנו. וכן מי שטבעו ששמח ביותר וכדומה בכל המדות. וא"כ הפי' עזר כנגדו במה שתהיה מנגדתו תהי לעזר.

וחז"ל הוסיפו שאם זכה נשאר העיקרו עזר היינו במה שהיא מנגדתו מתחלה. ואם לא זכה נשאר העיקרי כנגדו במה שהיא עזר מתחלה והיא מסייעתו לכל רוח רעה שעוברת עליו. ואין לך כנגדו גדול מזה:

5. ספר נתיבות עולם ב - נתיב אהבת השם - פרק א

..כי לפעמים ההפך משלים אותו כמו שאמרנו ופעמים הדומה מאבד אותו, כמו כל אומן שמזיק את האחר. ות"ח שבבבל שהם שונאים זה את זה מבואר כי השכל הוא מלך נחשב וכמו שאמרו מאן מלכי רבנן ואין שני מלכים משתמשים בכתר אחד ולפיכך שונאים זה את זה. וראיה לזה מן התורה כי אף שצוה השם ית' מורא אב ואם וכן צוה על מורא רבו, ולא מצינו שצוה על אהבת אביו ועל אהבת אמו ועל אהבת רבו, דבר זה מפני שאין אלו שוים ומכיון שאינם שוים ודומים לא יפול ביניהם אהבה כלל רק יראה בלבד.

6. ספר גור אריה על בראשית פרק ב פסוק יח

[לה] זכה נעשה לו עזר וכו'. דאם לא כן "כנגדו" למה לי, והכי פירושו לפי זה - "אעשה לו עזר" שהוא עזר כנגדו, כי זה העזר אינו עזר כמו האב לבן או בן לאב, דלעולם לא יתנגדו זה את זה, אבל עזר זה יהיה "עזר כנגדו", כי האשה שהיא חשובה ושקולה כמו האיש - ומסייע לאיש, כי האיש מביא והאשה מתקנת לו - זה נקרא "עזר כנגדו". לכך אם לא זכה - היא כנגדו לגמרי. אבל האב לבן אינו כנגדו לעולם. כך יש לפרש לפי פשוטו, ואם לא היה כן לא היה מביא רש"י מדרש זה שאינו קרוב לפשוטו.

ויש בזה דבר נעלם עוד, כי הזכר והנקיבה הם שני הפכים זה זכר וזאת נקיבה, אם זכה מתחברים בכח אחד לגמרי, כי כל שני הפכים מתאחדים בכח אחד כאשר הם זוכים, כלומר שהשם יתברך שעושה שלום בין ההפכים - מקשר ומחבר אותם, אבל כאשר אינם זוכים, אז לפי שהם הפכים גורם שהיא כנגדו.

7. ספורנו עה"ת ספר בראשית פרק ב פסוק כד

(כד) על כן. מאחר שבזאת הראשונה כיון האל ית' שתהיה דומה לאיש כפי האפשר עד שיצר אותה מגויתו: יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו. ראוי שישתדל האדם לישא אשה הוגנת לו וראוי לידבק בו גם שיצטרך לעזוב את אביו ואת אמו כי לא יהיה דבוק אמתי בבלתי דומים אבל יהיה בדומים בלבד כי אז יכוננו לדעת אחד:

8. מדרש רבה ויקרא פרשה ט פסוק ט

תני ר' ישמעאל גדול שלום ששם הגדול שנכתב בקדושה אמר הקב"ה ימחה במים כדי להטיל שלום בין איש לאשתו. ..אר"ש בן חלפתא גדול שלום שכשברא הקב"ה את עולמו עשה שלום בין העליונים לתחתונים ביום הראשון ברא מן העליונים ומן התחתונים הה"ד (בראשית א) בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ בשני ברא מן העליונים הה"ד ויאמר אלהים יהי רקיע בשלישי ברא מן התחתונים ויאמר אלהים יקוו המים ברכיעי מן העליונים יהי מאורות ברקיע השמים בחמישי ברא מן התחתונים ויאמר אלהים ישרצו המים בששי בא לבראות אדם אמר אם אני בורא אותו מן העליונים הרי העליונים רבים מן התחתונים בריאה אחת אם אני בורא אותו מן התחתונים הרי התחתונים רבים על העליונים בריאה אחת מה עשה בראו מן העליונים ומן התחתונים הה"ד (שם ב) וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה מן התחתונים ויפה באפיו נשמת חיים מן העליונים.

9. מדרש תהילים מזמור נט

בא וראה, כמה קשה כח הזיווג. שבתורה ובנביאים ובכתובים ייחד הקב"ה שמו על הזיווג, בתורה, שנאמר (בראשית כד, ג) ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר. בנביאים, (שופטים יד, ד) ואביו ואמו לא ידעו כי מה' הוא (יצא הדבר). ובכתובים, (משלי יח, כב) ויפק רצון מה'. הרי שייחד שמו על הזיווג: